პროლეტარიელებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურა და ხელოვნება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის და ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს ყოველკვირეული ორგანო

№ 10 (63). ხუთშაბათი, 22 მარტი, 1945 წ. ფასი 1 მან.

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

დღეს ნომერშია:

— ახალი ამოცანების წინაშე. (მოწინავე).
— საქართველოს სს რესპუბლიკის მუსიკალური ხელოვნება.
— **გიორგი კაჭახიძე** — სიყვარულის მზე ბრწყინავდეს (ლექსი).
— ქართველი ერის წარმომშობა **ი. ბ. სტალინის** მოძღვრების სინათლეზე ნაციის შესახებ (აკად. **ს. ჯანაშიას** მოხსენება მწერალთა კავშირის კლუბში).
— ახალი დოკუმენტური კინო-ფილმები: „ყირიმის კონფერენცია“, „გზა დასავლეთისაკენ“.
— პროფ. **კ. მელვინეთუხუცესი**—ახალი ქართული სიმფონიები.
— **გიორგი სამხარაძე** — მოთხრობა ომამ... დახდილზე.
— **იაკინთე ლისაშვილი** — ფიქრები (ლექსი).
— **კალე გოგოხიძე** — ჰიმნი სიყვარულის (ლექსი).
— **გიორგი ლეონიძე** — ბრიტანეთი და ს... ქართველო.
— **ს. გერასიმია** — პირველი ქართული მუ... ხიობი რუსულ სცენაზე.
— კომკავშირული ორშაგათოგა.
— **გრიგოლ ჩიქოვანი** — სიცოცხლის გზა (მოთხრობა).
— რა ხდება ბულგარეთის ლიტერატურაში.
— ქრონიკა და ინფორმაცია.

ახალი ამოცანების წინაშე

სამამულო ომში საბჭოთა ხალხმა ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვა. შეუნელებელი ძლიერებით, შეუპოვრობით მიიწევს წინ, გერმანიის სულრმისაკენ წითელი არმია. მამაცი საბჭოთა ჯარები ახლა მძაფრი იერიშებით ანადგურებენ ფაშისტური მხეცს მისსავე ბუნაგში. მთელი ჩვენი ქვეყნის ყურადღება, მთელი მსოფლიოს ყურადღება მიპყრობილია ფრონტისაკენ. მტკიცე, ურყევი რწმენით ადევნებს თვალყურს ჩვენი ხალხი წითელი არმიის წინსვლას, იგი მიჰყვება მას მხარდამხარ თავდადებული შრომით.

უდიდესი შეტევის რიტმით სცხოვრობს დღეს მთელი საბჭოთა ქვეყანა. როგორც ომის დასაწყისში, ისე ახლაც სახალხო შრომის ყველა დარგი ერთად-ერთ ამოცანას ემსახურება: რაც შეიძლება მალე მოიპოვოს საბჭოთა ხალხმა მტერზე საბოლოო გამარჯვება, რაც შეიძლება უმოკლეს ვადაში გაანთავისუფლოს მთელი მსოფლიო ფაშისტური სულთამხუთავისაგან, მისი ნაშთებისაგან.

ომის ქარცეცხლში გამოიწრთო საბჭოთა ხალხის, საბჭოთა ადამიანის ხასიათი; ახლა კიდევ უფრო მაღალ საფეხურზე ავიდა ხალხის ნაციონალური თვითმეგნება, კიდევ უფრო განმტკიცდა შეგნება იმისა, რომ საბჭოთა პატრიოტიზმში ჰარმონიულად არის შეთავსებული საბჭოთა კავშირის ხალხთა ნაციონალური ტრადიციები და ყველა მშრომელის საერთო სასიცოცხლო ინტერესები.

როგორც მთელი საბჭოთა ხალხი, როგორც მთელი საბჭოთა ინტელიგენცია, ქართველი საბჭოთა მწერლები ცოცხლობენ თავისი დიდი ქვეყნის ძაჯისცემით, ჩვენი ეპოქის სიდიადის, ჩვენი სამამულო ომის სამართლიანობის შეგნებით. მათ ღრმად ესმით უდიდესი პასუხისმგებლობა თავიანთი შრომისა, თავიანთი მოვალეობისა სამშობლოსა და ხალხის წინაშე. ომის დაწყების დღიდან ქართული საბჭოთა მწერლობა არ ზოგავდა თავის ძალღონეს, თავის ენერგიას, რომ ლიტერატურული შემოქმედება გამხდარიყო ხალხის სულიერ იარაღად სასტიკ და ულმობელ მტერთან ბრძოლაში.

საქართველოს საბჭოთა მწერლობამ ამოცანად დაისახა გადმოეცა, დაეხატა მშენებელი და მეომარი საბჭოთა ადამიანის სიდიადე, ახლა უკვე შესაძლებელია ამ მუშაობის შედეგთა გათვალისწინება, ახალი პერსპექტივების დასახვა, ამ საქმეში სალიტერატურო კრიტიკამ მთავარი და მნიშვნელოვანი როლი უნდა ითამაშოს.

სალიტერატურო კრიტიკის ამოცანაა გამოარკვიოს, თუ რაშია ძალა იმ ნაწარმოებისა, რომელიც ხალხმა მიიღო და რაშია სისუსტე იმ ნაწარმოებისა, რომელიც მკითხველის ყურადღების გარეშე დარჩა: კონკრეტული ანალიზი იმისა, თუ რა გზით, რა ხერხებით შესძლეს მწერლებმა შექმნა ისეთი ნაწარმოებებისა, რომლებიც გამოხატავენ ეპოქის სულს, სწორად ხსნიან ჩვენი გამარჯვების კანონზომიერებას და გარდაუვალობას; რომლებიც გვიხატავენ საბჭოთა ხალხის მორალურ ძლიერებას და გვაგრძნობინებენ განუწყვეტელ კავშირს ჩვენი ხალხის სახელოვანი წარსულისა, გმირულ აწმყოსა და დიად მომავალს შორის,—ყოველმხრივი გარჩევა ასეთი ნაწარმოებებისა დაგვეხმარება სწორი დასკვნები გაუკეთოთ განვლილი შემოქმედებითი მუშაობის შედეგებს და საფუძველი დაუდვათ ქართული საბჭოთა მწერლების განვითარების ახალ პერიოდს, ახალ ეტაპს.

ჩვენი სალიტერატურო კრიტიკის წინაშე უაღრესად საპასუხისმგებლო ამოცანები დგას. მან უნდა შეაფასოს ქართული მწერლობის მდიდარი შემოქმედებითი პროდუქცია. დაუსაბუთებელი, ხელაღებით ქება და ასევე დაუსაბუთებელი, ხელაღებით გაკიცხვა — ერთნაირად მავნებელი და ხელისშემშლელია ლიტერატურული ნაწარმოების შეფასების, მისი ღრმა ანალიზის საქმეში. გულწრფელი, პირუთვნელი, გაბედული მსჯელობა აუცილებელი პირობაა კრიტიკის წარმატებისათვის, მისი ნაყოფიერებისათვის. ლიტერატურული ფაქტი განხილულ უნდა იქნას არა გამოცალკევებით, არამედ ჩვენი დიდი ეპოქის მოთხოვნებთან შეფარდებით, საბჭოთა ხალხის მიერ გარდახდილი ბრძოლების და მისი დღევანდელი გამარჯვების კონტექსტში.

„დრონი იცვალნენ, — სწერდა ამას წინათ პოეტი ნ. ს. ტიხონოვი, — ახლა ჩვენ ვიმობთ მტრის მიწაზე. თოფის წამლის კვამლში, ხანძრების ცეცხლში ჩვენ ვხედავთ გამარჯვების წარმტაც სახეს. ეს გამარჯვება საბოლოოდ განამტკიცებს სასიქადულო საგმირო საქმეს საბჭოთა მეომრებისას, რომლებმაც დაამხეს ფაშიზმის ბნელი მეუფება. ჩვენ გვმართებს ღრმად ჩავხედოთ ჩვენს პოეტურ სამუშაოს, ჩვენს ლექსებს. ახალი დრო მოდის. ომის ადამიანი შინ დაბრუნდება, ის შეუდგება აღმშენებლობითს შრომას. გასწევს თამამად და გაბედულად წინ იმ რწმენით, რომ ელის დიდი მომავალი თავის უძლეველ სამშობლოში. ამ ახალ ადამიანს დასჭირდება ახალი ლექსები, ახალი სიმღერები. ის მხოლოდ მოგონებებით როდი დაკმაყოფილდება. მისი თვალი მომავლისაკენ იქნება მიპყრობილი. ამ მომავლის შეგრძნობამაც ისევე უნდა აღავსოს ჩვენი ლექსები, როგორადაც მათ ავსებდა გარდუვალი გამარჯვების შეგრძნობა მოსისხლე მტერთან ბრძოლის წლებში.“

საქართველოს სს რესპუბლიკის მუსიკალური ხელოვნება

სსრ კავშირის სახკომსაბჭოსთან არსებული ხელოვნების საქმეთა კომიტეტის სხდომაზე მოსმენილ იქნა საქართველოს სსრ სახკომსაბჭოსთან არსებული ხელოვნების საქმეთა მთავარი სამმართველოს უფროსის მოადგილის ამხ. კანდელაკის ძოხსენება რესპუბლიკაში მუსიკალური ხელოვნების განვითარების შესახებ. მოხსენებამ გაცხოველებლი კამათი გამოიწვია, რომელშიც მონაწილეობა მიიღეს კომპოზიტორებმა გლიერმა, შაპორინმა და ბელომ, ხელოვნების საქმეთა კომიტეტის თავმჯდომარემ ხრაპჩენკომ, მუსიკალურ სამმართველოთა მთავარი სამმართველოს უფროსმა სურინმა და სხვ.

მიღებულ დადგენილებაში კომიტეტი აღნიშნავს დიდი სამამულო ომის პერიოდში საქართველოს სს რესპუბლიკაში მუსიკალური ხელოვნების განვითარებას, რომელიც ხასიათდება ნაციონალური მუსიკალური შემოქმედების ინტენსიური ზრდით, განსაკუთრებით სიმფონიური კულტურის დარგში. უკანასკნელ ხანს შექმნილ სიმფონიურ ნაწარმოებებს კომიტეტი სთვლის საბჭოთა მუსიკალურ კულტურაში შეტანილ სერიოზულ წვლილად.

ყურადღება მიექცა კამერული მუსიკისა და საოპერო შემოქმედების არაკმაო განვითარებას, აგრეთვე ნაციონალური მუსიკალური კოლექტივების მუშაობის სუსტ ორგანიზაციას.

კომიტეტმა წინადადება მისცა საქართველოს სს რესპუბლიკის ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს შეადგინოს ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სამწლიანი სარეპერტუარო გეგმა, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს კომპოზიტორების ახალ ნაწარმოებთა, რუსი კომპოზიტორების საუკეთესო თანამედროვე ოპერებისა და რუსული ნაციონალური საოპერო კლასიკის დადგმას. ფილარმონიასთან გაიხსნება მუსიკალური ლექტორიუმი. გადაწყდა აღდგენილ იქნას ხალხური ინსტრუმენტების ორკესტრის მუშაობა. ხალხური მუსიკალური კოლექტივების რეპერტუარის შედგენაში ჩაბმულ იქნებიან რესპუბლიკის ყველაზე თვალსაჩინო კომპოზიტორები.

1945 წელს საქართველოში საგასტროლოდ გამოემგზავრებიან საბჭოთა კავშირის საუკეთესო შემსრულებელთა ძალები. საქართველოში სისტემატურად ჩამოვლენ თვალსაჩინო დირიჟორები, რეჟისორები, მხატვრები და მუსიკის მცოდნეები ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერის თეატრისათვის შემოქმედებითი დახმარების გასაწევად.

გიორგი კაჭახიძე

სიყვარულის მზე ბრწყინავდეს

აივანზე გამოვიდა დილით ადრე,
ხედავს: მიწას დაჰფენია თოვლი უხვად.
თეთრი ქურქი მოუხურავთ მხრებზე ჭანდრებს
და იწვევენ საგუნდაოდ მოხუც მუხას.
თოვლს არ ცხია ტალახი და კაცის სისხლი,
არსად ისმის დაჭრილების გმინვა, კვნესა.
მხოლოდ მამა, შებურვილი ფიფქთა ნისლით,
ხმელი შეშის დასაჩეხად ნაჯახს ლესავს.
ისევ კერა, ისევ მამის დიდი ოდა,
სახურავში ბელურების მყუდრო ბინა,
გაეხარდა, სუფთა თოვლში გაირბინა,
როგორც წინად, სანამ ომში წავიდოდა.

ფოლადივით აიტანა დგომა ცეცხლში,
ნაომარი ისევ კერას დაუბრუნდა,
გაეღიმა, დაიხარა და სივრცეში
გასართობად გაისროლა მარჯვედ გუნდა.
და ისურვა:—თოვლი სისხლით დაწინწკლული,
ფერშეცვლილი, მომავალში არ გვენახოს,
მეწყერივით არსად გაჩნდეს ომის წყლული,
ბოროტება სამუდამოდ დაგვემარხოს,
სიყვარულის გზა ბრწყინავდეს და ზამთარი
ჰგავდეს მოხუცს ტკბილმოუბარს, ბევრის მცოდნეს,
და საწუთრო, მეგობრობის მზით გამთბარი,
ხალხთა რბევას, ომის რისხვას არ იცნობდეს!

ქართველი ერის წარმოშობა ი. ბ. სტალინის მოძღვრების სინათლეზე ნაციის შესახებ

აკად. ს. ჯანაშიას მოხსენება

17 მარტს მწერალთა კავშირის კლუბში მწერალთა და ლიტერატურული ორგანიზაციების თანამშრომელთა კრებაზე მოხსენებით „ქართველი ერის წარმოშობა **ი. ბ. სტალინის** მოძღვრების სინათლეზე ნაციის შესახებ“ გამოვიდა აკადემიკოსი ს. ნ. **ჯანაშია.**

— ამხანაგმა **სტალინმა** თავის შრომებში,— სთქვა მომხსენებელმა მოგვცა ნაციის ცნების ღრმა და ყოველმხრივ მეცნიერული განსაზღვრა, რაც დიდად გვიადვილებს გავარკვიოთ და დავადგინოთ ქართველი ერის ჩამოყალიბების პროცესი როგორც ქართული, ისე უცხოური წყაროების მიხედვით.

ამხანაგ **სტალინის** დებულების შესაბამისად ირკვევა, რომ ქართველი ერი, როგორც ყოველი ერი, წარმოადგენს არა ტომობრივ ან რასობრივ, არამედ ადამიანთა ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ერთობას. მის (ქართველი ხალხის) პირველ ბირთვს წარმოადგენდა ქართლი, ხალხური გადმოცემებით ქართლელ ეპირა მაღლები, რომელსაც შემდეგში არმაზის მთა ეწოდა. ამ მაღლობზე იქნა აგებული ძველი საქართველოს დედაქალაქის მცხეთის ციხე-გალავანი, არმაზის ციხე. უკვე ელინისტურ ეპოქაში (IV–I ს. ს. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე) ქართლი არის სახელმწიფო, რომელიც აერთიანებს რამდენსამე მონათესავე ტომს. ამ ტომთაგან წამყვანია ქართების ტომი—შემქმნელი საერთო ეროვნული ენისა, რომელიც დარჩა შემდეგ საუკუნეებშიც ქართველი ერის ერთად-ერთ ენად როგორც დამწერლობაში, ისე სახელმწიფო მართვა-გამგეობაში.

მე-8 საუკუნეში ქართული ენა ლიტერატურულ და ოფიციალურ ენად ხდება აგრეთვე დასავლეთ საქართველოსთვისაც, რომელიც აღმოსავლეთ საქართველოსაგან პოლიტიკურად განცალკევებული იყო. ქართული ენა ვრცელდება მე-10 საუკუნეში ჩრდილოეთ კავკასიაშიც.

აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შორის ურთიერთობის განმტკიცების მეოხებით ჯერ კიდევ მე-6-7 საუკუნეში ქართულ ისტორიოგრაფიაში მუშავდება და მტკიცდება კონცეპცია, რომლის მიხედვით მცხეთის დინასტიის დამფუძნებლის მეფე აზოს სამეფო (ალექსანდრე მაკედონელის ეპოქა) მოიცავს ლაზიკა-ეგრისს. პირველ ხანებში ჩამოყალიბების პროცესში მყოფ ერობის შეგნებას საფუძვლად უდევს ერთიანი ქრისტიანული სარწმუნოების (ქალკედონიკური) აღიარება წარმოშობით მონათესავე, ერთ საერთო ტერიტორიაზე მასობრივად დამკვიდრებული მოსახლეობის მიერ. ქართველი ტომების საეკლესიო გაერთიანების შემდეგ კულტურულ-რელიგიური მომენტი ძლიერდება, მაგრამ ამ საეკლესიო გაერთიანების პირობა და გამომწვევი მიზეზი—სახელმწიფოებრივი გაერთიანება უფრო ძლიერ გაღლენას ახდენს ერის განვითარებაზე.

მეათე-მეცამეტე საუკუნეებში წარმოიშვა საქართველოს დიდი ფეოდალური სახელმწიფო, რომლის პოლიტიკურ ფარგლებში შეივიდა თითქმის მთელი კავკასია და რომელმაც საქართველოს ტერიტორიაზე მიმდინარე ნაციონალურ-კულტურული გაერთიანების პროცესში ჩაითრია სხვა ტომებიც. მაგ. ერთ-ერთი ბიზანტიელი მწერალი ივანე ცეცესი ამტკიცებს, რომ იბერები, აფხაზები და ალანები ერთ ერს შეადგენენო, ხოლო მე-15 საუკუნის სომეხი ისტორიკოსი თომა მეწოფეელი ამბობს, რომ ქართული სახელი ე. ი. კულტურულ-პოლიტიკურად გაერთიანებული ქართველობა „ენისაგან“ შესდგებაო: საკუთრად ქართველებისაგან, იმერლებისა, მეგრელებისა, სვანებისა, აფხაზებისა, მესხებისა, დვალებისა და ოსებისაგანო.

ქართული ეროვნული შეგნების განმტკიცების მაჩვენებელია შემდეგი ფაქტიც: 1083 წელს გრიგოლ ბაკურიანის-ძე პეტრიწონში (ბულგარეთში) აარსებს მონასტერს, — შემდეგში ქართული კულტურის ცნობილ ცენტრს, ადგენს მონასტრის წესდებას, რომელიც კატეგორიულად კრძალავს მონასტრის ძმობაში ბერძნების მიღებას, ამას სჩადის გრიგოლი, რომელიც თუმცა წარმოშობით ქართველი იყო, მაგრამ დაიბადა და აღიზარდა ბიზანტიაში, ეფორა დიდი თანამდებობა (იყო ბიზანტიის იმპერიის დასავლეთ ნაწილის შეიარაღებული ძალების სარდალი) და თავიც დასდო ბიზანტიისათვის.

მე-12 საუკუნემი ნაციონალურ კულტურულ ერთობის შეგნებას ვერ არღვევს ქართველთაგან სხვადასხვა ქრისტიანული სარწმუნოების აღიარებაც კი. თამარ მეფის ცნობილი მხედართმთავრებს,—ძმებს მხარგრძელებს, რომლებსაც ძველი სომეხი ისტორიკოსები წარმოშობით ქურთებად სთვლიან, ხოლო ძველი ქართველი ქრონიკიორები — სპარსელებად, იგივე წყაროები უწოდებენ სარწმუნოებით სომხებს (მხარგრძელები სომხურ-გრიგორიანულ ეკლესიას ეკუთვნოდნენ), ხოლო ეროვნებით—ქართველებს.

მე-17 საუკუნის დამდეგს მოსკოვის საარქივო დოკუმენტებში ნათქვამია, რომ „ანჯის ფაშა წარმომობით ქართველია... ხოლო თავათ კი მუსულმანიაო“, ესე იგი, მუსულმანობაც არ წარმოადგენდა შემაფერხებელ გარემოებას ნაციონალური ვინაობის გარკვევის დროს.

ნაციონალურ-კულტურული ერთობის შეგნება არ გამქრალა საქართველოში გაერთიანებული ქართული სახელმწიფოს დაშლის შემდეგაც, არ გამქრალა იგი ქვეყნის უაღრესი სამეურნეო და პოლიტიკური დაცვების პირობდაც კი. ასე მაგალითად, მე-17 საუკუნის ქართველი ისტორიკოსი გორგიჯანიძე მოგვითხრობს, თუ 1550 წელს როგორ გაინაწილეს ერთმანეთს შორის სულთანმა და შახმა საქართველო: სამცხე, ქართლი და კახეთი დარჩა შახს, ხოლო იმერეთი, ოდიში, აფხაზეთი, გურია და ლაზისტანი—სულთანსო.

1790 წელს ქართველი მეფეებისა და მთავრების მიერ დადებული მოკავშირეობის ტრაქტატი, რომელიც რუსულად არის დაცული, ამბობს: ჩვენ—ქართლის, კახეთის, იმერეთის, ოდიშის ანუ სამეგრელოს, გურიის, მთელი ზემო და ქვემო ივერიის მფლობელნი, ერთმორწმუნე და ერთ ენაზე მეტყველი, ერთიანი კათოლიკური აღმოსავლური ეკლესიის შვილნი, მივედით იმ კეთილ აზრამდე, რომ დავამკვიდროთ ჩვენს სამშობლოში მშვიდობა, გავავრცელოთ მასში აღიარებული სარწმუნოება, აღვადგინოთ სიყვარული, რასაც გვიქადაგებს ჩვენ ქრისტიანული ენა და მჭიდრო ნათესაური კავშირიო.

ამრიგად, ქართველი ერი, როგორც სხვა ერები, ყალიბდებოდა „ხანგრძლივი და რეგულარული ურთიერთ კავშირის შედეგად, ადამიანთა ერთად ცხოვრების შედეგად თაობიდან თაობამდე“ (ი. სტალინი), მაგრამ ფეოდალურ ეპოქაში ენის, ტერიტორიის, კულტურის მხრივ გაერთიანებული საქართველო მოკლებული იყო სიმტკიცეს, იმ „შინაგან ეკონომიურ კავშირს, რომელიც ერის ცალკეულ ნაწილებს ერთ მთელად ამჭიდროებს“ (ი. სტალინი) და რომელიც მისთვის არ შეეძლო მიეცა ფეოდალურ წყობას.

ქართველი ერის ჩამოყალიბების დამთავრება ხდება „მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში, როდესაც ბატონყმობის დაცემამ და ქვეყნის ეკონომიური ცხოვრების ზრდამ, გზების განვითარებამ და კაპიტალიზმის წარმოშობამ დააწესა შრომის დანაწილება საქართველოს ოლქებს შორის, საბოლოოდ შეარყია სამთავროების სამეურნეო კარჩაკეტილობა და შეაკავშირა ისინი ერთ მთელად.

იგივე უნდა ითქვას სხვა ერებზედაც, რომელთაც ფეოდალიზმის სტადია გაიარეს და თავიანთ ქვეყნებში კაპიტალიზმი განავითარეს“. (ი. სტალინი).

აკადემიკოს ს. ნ. ჯანაშიას მოხსენება აუდიტორიამ დიდის ყურადღებით და შეუნელებელი ინტერესით მოისმინა.

ნიზამი რუსულ ენაზე

„ოსლიტერატურის“ ნაციონალური ლიტერატურის განყოფილება სცემს დიდი აზერბაიჯანელი კლასიკოსის — ნიზამის ერთტომეულს, რომელშიც შედა „ხოსროვ და შირინი“, „ისკანდერ-ნამე“, „ლეილა და მეჯნუნი“, „საიდუმლოებათა საგანძური“, „შვიდი მთიები“, რომლებიც ძველი სპარსულიდან რუსულ ენაზე სთარგმნეს მ. შაგინიანმა, პ. ანტოკოლსკიმ, ვ. დერეკავინმა, ს. შერვინსკიმ და სხვ.

„ყირიმის კონფერენცია“

დოკუმენტური ფილმების ცენტრალურმა სტუდიამ დაამთავრა დიდი ფილმი „ყირიმის კონფერენცია“. ამჟამად ამ ფილმს უჩვენებენ მოსკოვის კინოთეატრებში. ფილმის გადაღებას ხელმძღვანელობდა კინო - რეჟისორი, სტალინური პრემიის ლაურეატი სერგეი გერასიმოვი, რომელმაც პრესის წარმომადგენლებს გაუზიარა საინტერესო ცნობები იმის შესახებ, თუ როგორ მიმდინარეობდა ამ ფილმის გადაღება.

„ყირიმის კონფერენცია“ რეჟისორ ი. კოპალინის მონაწილეობით გადაიღო ხუთმა საუკეთესო საბჭოთა კინო - ოპერატორმა — სტალინური პრემიის ლაურეატებმა — ი. ბელიაკოვმა, ვ. დობრონიცკიმ და ა. კრიჩევსკიმ, აგრეთვე ა. სავჩინმა და რ. ხალუშაკოვმა.

ყირიმში ჩასვლისთანავე — მოგვითხრობს ს. გერასიმოვი, — კინო ოპერატორთა ჯგუფმა გადაიღო კონფერენციისათვის დანიშნული ზღვისპირა სასახლეები. როდესაც ჯგუფი აეროდრომზე ინგლისელი და ამერიკელი დელეგაციების ჩამოფრენის გადასაღებად გაეგზავნა, გზაზე ძლიერმა ქარბუქმა მოუსწრო; მაგრამ მალე აეროდრომი სრულ სანიმუშო წესრიგში იქნა მოყვანილი.

პირველად მოფრინდნენ ბრიტანული და ამერიკული სარდლობის წარმომადგენელნი, აგრეთვე დიპლომატიური მუშაკები, შემდეგ ინგლისის საგარეო საქმეთა მინისტრი ბ-ნი ა. იდენი და აშშ სახელმწიფო მდივანი ბ-ნი სტეტინიუსი, დასასრულს — აშშ პრეზიდენტი ბ-ნი ფ. რუზველტი და დიდი ბრიტანეთის პრემიერ - მინისტრი ბ-ნი უ. ჩერჩილი. აეროდრომზე კონფერენციის მონაწილეთ შეხვდნენ სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე და საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარი ამხ. ვ. მ. მოლოტოვი, აშშ და დიდი ბრიტანეთის ელჩები ბ-ნი ჰარიმანი და კერი, საბჭოთა კავშირის ელჩები ამერიკასა და დიდ ბრიტანეთში ამხ. გრომიკო და გუსევი, საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარიატის მუშაკები და წითელი არმიის სარდლობის წარმომადგენელნი. ეს შეხვედრა მთლიანად გადაღებული იქნა.

მეორე დღეს გაიხსნა კონფერენცია. საბჭოთა კინოჯგუფმა გადაიღო მრგვალ მაგიდასთან პირველი თათბირის დასაწყისი. ჩვენ ვცდილობდით,— ამბობს ამხ. გერასიმოვი — აღგვებეჭდა ყველაფერი; ჩვენ გადავიღეთ თათბირები მრგვალ მაგიდასთან, საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრები, კონფერენციის მონაწილეთა გასეირნებანი სასახლეთა ბაღებში. ფილმის მაყურებელი ეცნობა იმ ვითარებას, რომელშიაც მიმდინარეობდა კონფერენცია, როგორ ხვდებოდნენ კულუარებში ერთმანეთს კონფერენციის მონაწილენი, როგორ იცავდნენ კონფერენციას წითელი არმიის მეომრები, ბრიტანული და ამერიკული არმიის და ფლოტის ჯარისკაცები და ოფიცრები.

კონფერენციის დამთავრების წინადღით სამი მოკავშირე სახელმწიფოს ხელმძღვანელებმა — ი. სტალინმა, ფ. რუზველტმა და უ. ჩერჩილმა შესაძლებლობა მოგვცეს აღგვებეჭდა მათი მეგობრული საუბრები ერთ-ერთი სასახლის ბაღში. გადაღებამდე დიდი-ზნით ადრე საბჭოთა და უცხოელმა კინოოპერატორებმა ამ ბაღში შეამოწმეს რაკურსები გადაღებისათვის. კონფერენციას ჩვენთან ერთად იღებდნენ ამერიკელი და ინგლისელი კინო - რეპორტიორები და ფოტოგრაფები; ჩვენ მათთან ერთად შევიმუშავეთ გადაღებათა სქემა და გადაღების გეგმები. ჩვენ შესანიშნავად გვესმოდა, რომ ჩვენ ძიერ გადაღებული კადრები უკვდავჰყოფდნენ ახლახდელი და მომავალი თაობებისათვის სამი მოკავშირე სახელმწიფოს ხელმძღვანელთა უდიდესი ისტორიული მნიშვნელობის შეხვედრას.

ჩვენ შევსძელით აგრეთვე გადაგვეღო საგარეო საქმეთა სამი მინისტრის მიერ სხვადასხვა დოკუმენტზე ხელის მოწერა, დასასრულ ჩვენ გადავიღეთ დელეგაციათა გამგზავრება საბჭოთა კავშირიდან. ჩვენს კინოჯგუფს თან ჰქონდა აგრეთვე ხმის გადამღები აპარატურა, რამაც საშუალება მოგვცა ხმოვან. ფილმზე აღგვებეჭდა დიდი ბრიტანეთის პრემიერ - მინისტრის გამოსვლა აეროდრომზე მისი გამგზავრების წინ.

„გზა დასავლეთისაკენ“

ტაქტიკური ფილმების სერიის („გერმანელთა თავდაცვა და მისი გადალახვა“) მასალებზე რეჟისორმა ვ. შნეიდეროვმა, ოპერატორების მ. არხანგელსკისა და ვ. ჩერნიავსკის მონაწილეობით გააკეთა ფილმი „გზა დასავლეთისაკენ“. ეს ფილმი მოგვითხრობს სამამულო ომის ყოველდღიურ გმირულ ამბებს, გვაცნობს შეტევის რთულ სამხედრო ხელოვნებას.

დღიდან - დღე საბჭოთა საინფორმაციო ბიურო გვაუწყებს გერმანული თავდაცვითი ზღუდეების გადალახვას წითელი არმის მიერ, ქალაქებისა და სხვა დასახლებული პუნქტების აღებას. ეს ფილმი ამოცანად ისახავს კინემატოგრაფიული ხელოვნების ხერხებით გვიჩვენოს ის ამბები, რომლებიც სხარტად და მოკლედ გამოთქმულია საინფორმაციო ბიუროს ცნობებში, თუ რა მძიმე დაბრკოლებათა გადალახვა სჭირდებათ სამშობლოს საუკეთესო შვილებს, რომ მოიპოვონ გამარჯვება გამარჯვებაზე. ეს ამოცანა ფილმმა ბრწყინვალედ გადასჭრა. „გზა დასავლეთისაკენ“ ძვირფასი სახელმძღვანელოა წითელი არმიის მებრძოლებისა და უმცროსი მეთაურები სათვის თანამედროვე ბრძოლების ტაქტიკის შესწავლის საქმეში.

მაგრამ ფილმი იმდენად პოპულარული და საინტერესოა, რომ მას სიამოვნებით უცქერის არა სამხედრო მაყურებელიც; როგორ განალაგა მოწინააღმდეგემ თავისი ძალები, სად დამალა თავისი სიმაგრეები, დაბრკოლებანი, საცეცხლე წერტილები, — ამ კითხვებზე პასუხი უნდა გასცეს დაზვერვამ — არმიის თვალმა და ყურმა. დაზვერვაზე დიდად არის დამოკიდებული შეტევის წარმატება. მაყურებელი ხედავს ეკრანზე დაზვერვის რთულ მუშაობას, ფილმი გვიჩვენებს თავდაცვის წინაკიდის გერმანულ ტრანშეებს — მსროლელთა, მეავტომატეთა და მეტყვიამფრქვევეთა ბუდეებით. ტყვიამფრქვევები მოთავსებულია ძელმიწურებში, მიწისა და მორების საფარქვეშ, მიწაში ჩაფლულია ტანკები, ფოლადის დაჯავშნული ოთლფაქები, ხოლო თავდაცვის სიღრმეში — სიმაგრეთა ახალი ხაზები, ახალი დაბრკოლებანი, ახალი ტრანშეები და ხანგრძლივი ძელმიწური საცეცხლე წერტილები, ამას იქით კიდევ მტრის სახალმმტყორცნო და საარტილერიო პოზიციები.

ყველაფერ ამას ძლევს, აცამტვერებს ჩვენი შეტევა. მაყურებელი ხედავს თუ რა ღრმა საიდუმლოებით მოცულ ვითარებაში ხდება ძალების დაგროვება გადამწყვეტი დარტყმისოვის, თუ რა ფარულად მიჰყავთ ტანკები გამოსავალ ზღუდეებზე, ღამის საფარქვეშ, თუ როგორ იკავებენ გამოსავალ პოზიციებს არტილერია და ქვეითი ჯარი. ბრძოლის წინა მკაცრ სიჩუმეში ყოველივე და ყველაფერი ლამობს გახდეს უხილავი მოწინააღმდეგისათვის, მეიკრას, შეუერთდეს მიწას, ბორცვებს, ჭალებს. ფილმი კარგად გადმოგვცემს ფრონტელებისათვის ცნობილს დაძაბულობას ბრძოლის წინა წუთებში. ზუსტად დანიშნულ წამს ისმის ბრძანება: „ცეცხლი“, და არტილერიასთან ერთად ბრძოლას იწყებს ჩვენი ავიაცია, ტონობით გავარვარებული ლითონი სპობს და აცამტვერებს რა ყველაფერს თავის გზაზე, რისხვად ატყდება მტერს. ასე გაჰოიყურება სინამდვილეში მოკლე სიტყვა „საარტილერიო მომზადება.“

ახლა, როცა მტრის თავზე მძვინვარებს ცეცხლი, პირობითი სიგნალით ველზე გამოდის ბრძოლის ველის მესვეური — ქვეითი ჯარი. უდიდესია ტანკების დარტყმითი ძალა, საშინელია არტილერიის ცეცხლის სიმძლავრე, მრისხანეა საბჭოთა მოიერიშე ავიაცია, მაგრამ მხოლოდ ქვეითი ჯარი მკვიდრად იკავებს მიწას, რომელზედაც მან ფეხი შესდგა.

მოწინააღმდეგის თავდაცვის წინა კიდე გარღვეულია, მაგრამ ეს ხომ პირველი ნაბიჯია; ფილმი გვიჩვენებს როგორ ვითარდება ბრძოლა მოწინააღმდეგის თავდაცვის სიღრმეში, როგორ სწარმოებს ბრძოლა დასახლებულ პუნქტისთვის ქუჩებისა და ეზოების ვიწრო სივრცეებზე; რა ოსტატობას და გამომგონებლობას, რა შეუპოვრობასა და სიმამაცეს იჩენენ ჩვენი მეომრები და ოფიცრები. მაყურებელი გადაჰყავს ამ ფილმს იქ, სადაც ამჟამად ფრიალებენ ჩვენი ძლევამოსილი საბრძოლო დროშები, საიდანაც ყოველ დღეს მოაქვს მტრის სტრატეგიაზე სტალინური სტრატეგიის უპირატესობის დამადასტურებელი ცნობები.

ПРОФ. Ж. МЕЛВИНЕТУХУЦЕСИ

ახალი ქართული სიმფონიები

ᲬᲔᲠᲘᲚᲘ ᲛᲔᲡᲐᲛᲔ

გრ. კილაძის და შ. მშველიძის სიმფონიებისაგან რადიკალურად განსხვავდება ა. ბალახჩივაძის პირველი სიმფონია, რომელიც შესრულებულ იქნა დეკადის უკანასკნელ საღამოზე. უწინარეს ყოვლისა, ა. ბალახჩივაძე უარყოფს ყოველგვარ შეახლებულ სტილისტურ ხეგავლენას, თავისუფლად ეპყრობა თეატიურ ძასალას და ამ ძასალას ოტატურად დაუფლებული, ფაქიზი გეოვხებით და ღოძა ცოდნით აღჭურვილი კომპოზიტორი ჰქმის უანიკალო სიმფონიურ ალეგორის ფორიას სიმფონიის პირველ ხაწილში. ბალანჩივაძის ფაქიზი და ნათელი მუსიკალური ენა გაურბის ყოველგვარ სიყალიეს, პათეტიურ გრანდიოზულობას. ჰარმონიული ფერადების სიახლე, აზრის ლოგიკური გახვითარება, სიძართლე, მთელი ძუსიკის სითბო და სათხობა — აი ის ელემენტები, რომელთა მეოხებით ბალახჩივაძის მუსიკა სწვდება მსმენელის გულს და იწვევა ძასი უადრესად იტიტურ გათოძახილს. ა. ბალახჩივაძის ძუსიკა ძეტყველებს უადრესად სპეციფიური ენით, ქალი კულტურის ბუსიკალური ენით, რომელიც ძალზედ ლაკონიურია და მრავალსიტყვაობისაგან თავისუფალი. ა. ბალახჩივაძის მუსიკაში თითქმის ვერ ვხვდებით „ნეიტრალიზმებს“, საერთოდ ა. ბალანჩივაძის სიმფონიას შეიძლეა უწოდოთ „ლაკონიური“, მეტადრე მეაძე და მეოთხე ნაწილის მიხედვით. თუ კომპოზიტორმა ამ სიიფონიის მეორე ნაწილში მოგვცა მხატვრული გაქანება და ჩვეულებრივი ანდახტეს მაგვრად დაგვიხატა ძჩქეფარე აღფრთოვანებით და ნათელი გრძობებით აღსავსე, მხატვრულად ზომიერი და გაძართლებული პოეტური სურათი, იგივე არ ითქმის მესაძე და მეოთხე ნაწილებზე, რომელთა მინეატიურიზმი ჰბადებს სიმფონიაში უწონასწორობის მთაბეჭდილებას და რომლებიც იწვევენ უკმაყოფილებას სიმფონიის თითქოს დაუსრულებლობით და შეკვეცილობით. ამ შთაბეჭდილებას აღრძავებს სიმფონიის მეოთხე ნაწილის უცნაური აღნაგობა, საყვირისა და ორკესტრის ერთმანეთთან შეპასუხება-შეკაძათებანი, ეს ძველთა-ძველი რომანტიული ხერხია, რომელსაც გასულ საუკუნეში პირველად მიმართა და გამოიყენა ვებერმა. ამ ხერხის განშეორებითი ხასიათი რეალისტურად ჩასასული სიმფონიის სულიერ განწყობილებას, სიხარულის ზრდას და დინამიური ხაზის ამაღლებას არა თუ არ აგვიგვიებს სიხარულის ექსტაზით, პირიქით, — ჯერ აქვეითებს უკვე დაგროვილ დინამიკას. შემდეგ საყვირის ძახილით სცდილობს ხელახლად მიიზიდოს და გაზარდოს ხელიდან გაშვებული კულმინაცია. ჩემის აზრით, ბალანჩივაძის მშვენიერ სიმფონიას სჭირდება სხვაგვარი დაბოლოება, მით უმეტეს რომ მეოთხე ნაწილის ხერხები მას უკვე ჰქონდა გამოყენებული თავის ბალეტში „მთების გული“.

ი. ტუსკიას საეოლინო კონცერტმა უდავოდ გაამდიდრა და დააშვენა დეკადის პროგრამა, კონცერტის რთულ ფორძაში უხაკლოდ ჩამოსხმულმა, დახვეწილი გეშოვნებით შერჩეულმა და ოსტატის მკოდნე ხელით დამუშავებულმა მუსიკალურმა მასალამ ცოცხალი ინტერესი აღძრა, როგორც მსმენელში, ისე შემსრულებელ მუსიკოსებში. კონცერტის ოპტიმისტური შინაარსი მიმდინარეობს ფართოდ გაშლილი თავისუფალი ნაკადებით, რომელნიც აღწევენ რა კულმინაციურ წერტილს, ქვევით ექანებიან ძვენიერი გემოვნებით და ხერხით შექმნილი კადენციების საშუალებით. როგორც ფორძით, ისე შინაარსით ეს კონცერტი უნდა ჩაითვალოს ი. ტუსკიას უდავო მხატვრულ გამარჯვებად.

ახალგაზრდა კომპოზიტორთა მიერ დეკადაზე გამოტანილ ნაწარმოებთა ძორის ყველაზე სანაქებო და სასიხარულო ძოვლენად უნდა ჩაითვალოს კომპ. ალექსი მაჭავარიანის ნაწარძოები. ის ფართო რეზონანსი, რომელიც საბჭოთა კავშირის მაშტაბით ხვდა ა. მაჭავარიანის „ხორუმს“ ფორტეპიანოსათვის, გააფართოვა და გააღრმავა დეკადაზე შესრულებულმა ძისმა საფორტეპიანო კონცერტმა. ეს საძნაწილიანი კონცერტი მთლიანად აგებულია მშობლიურ, ქართულ თემატიკაზე. ამ ძასალის ღირსეული აყღერებისათვის შემაფერხებელი ჰარმონიული რკალის გაბედული და მოხერხებული გარღვევა, ახალი ხმოვანებით, თვალსაჩინო და ცოცხალი პულსაციით, საუკეთესო გამოგონებით და აპლიკატურით ამ ძასალის გამდიდრება, ორკესტროსთან ხელსაყრელ პასაჟების დაპირდაპირება და თვით ორკესტროს მშვენიერი ხმოვანება, — ყოველივე ეს უდავოდ მოუპოვებს ა. მაჭავარიანის კონცერტს ღირსეულ ადგილს საკონცერტო ლიტერატურაში. მიუხედავად მხატვრული და ტექნიკური ღირსებისა კონცერტის პირველ ნაწილს, ჩემის აზრით, სჭირდება მეტი დახვეწა, რაც უთუოდ გააძლიერებს ამ ნაწილის ფორმის სიმკვეთრეს. გარდა ამისა ესეთ ოსტატობას, როგორიც ა. მაჭავარიანმა თავის კონცერტში გვიჩვენა, არ სჭირდება არც მხატვრობის და არც პოპულიარობის თვალსაზრისით. ახეშეუცვლელი ფოლკლორის მიზიდვა და სიმფონიურად გაარანჟირება.

კომპ. ოლღა ბარამიშვილის სიმფონიური სიმღერათა ციკლი ერთ დედაზრით დაკავშირებულ ოთხ სიმღერას შეიცავს. როგორც ამ ჟანრის პირველმა დამწყებმა ჩვენში, ო. ბარამიშვილმა ეპპატიო ადგილი დაიმკვიდრა ქართველ ახალგაზრდა მუსიკოსთა რიცებში. მხოლოდ მის მიერ არჩეული დამიანის ხმის გამოყენების მეთოდები საფუძვლიან ეჭვს იწვევს. პირველ-ოვლისა, უნდა აღინიშნოს ო. ბარამიშვილის მუსიკალურ აზრთა ფრაკმენტულობა, ამ აზრების ხშირი მექანიკური გადაბმა-დაკავშირება, რის გაძოც მის თხზულებაში თითქმის არ ანგრძნობა ლაღად და ფართოდ გაშლილი ვოკალური ხაზი, რაც ძოძღერალს სამუალებას ართმევს გამოიყენოს ხმის სიმდიდრე და დამუშავება. ო. ბარამიშვილის ვოკალური პარტია არც მელოდეკლამაციაა და არც სიმღერა. ის სავსეა ცალკეული ამოძახილებით, ხმის ნახტომებით დიდი ინტერვალების მანძილზე და თეატრალიზებული განცდებით. ინტონაციურად ო. ბარამიშვილის ფაქტურა ფრიად ძნელი ასათვისებელია მომღერლებისათვის. ასე თუ ისე აღნიშნულ ნაკლთაგან ყველაზე უფრო თავისუფალია სიმღერა „რიაბინა“, რომელიც როგორც ერთი საუკეთესოთაგანი ო. ბარამიშვილის სიმღერებიდან, ცხადჰყოფს ახალგაზრდა კომპოზიტორის მხატვრულ შესაძლებლობას.

*) იხეკეთება დისკუსიის წესით **რედ.**

ᲘᲐᲙᲘᲜᲗᲘ ᲚᲘᲡᲐᲕᲐ

ᲤᲘᲥᲠᲔᲑᲘ

მე ბაღში ვზივარ, სულ მარტო ვარ, გაშლილან ხენი,
ნიავი მოჰკრის, ჩაქჩურჩულებს თითქოს ძოლხენით,
მეფრქვევა შუქი ვარსკვლავებით გადმონაფენი,
მეხვევა ფიქრი და მეძახის ბუნება ბრძენი.

თვალს გადავავლებ ივერიის დიად სიძველეს,
დაუშრეტელი სიყვარულის შუქიც იელვებს, —
იმ პირველ სუნთქვის პირველ ყვავილს ვაუწვდი ხელებს
და მოვიგონებ წინაპართა უკვდავ სახელებს.

აღარ არიან. სიჩუმეა. წვეთავს ცის ნამი,
ვით მივაწვდინო წრფელი სიტყვა, წრფელი სალამი.
ძინდა ავანთო კელაპტარად ჩემი კალამი,
რომ გავამუქო სისხლნაპკური მამათ ალამი!

გავსცქერ გარემოს :იფერფლება უკუნი ღამის,
აქ ყვავილების სუნთქვაც მარხევს, ვეცემი ლამის,
მე მიყვარს ვიღაც, მას ვიგონებ, ნეტავ სად არის,
ბაღის შრიალი მეორდება ღელვის სადარი, —

ამბობს: „ეს მე ვარ შენი ღმერთი დაუვიწყარი,
შენი ოცნება, სიხარული და ცრემლის ღვარი, —
ის წინაპრებიც თითონა ხართ — შორით მოსულნი,
იმ სიღიადის ბრწყინვალებით გარემოცულნი.

ამიტომ გიყვართ ეს ქვეყანა ცამდის ასული.
თქვენი სამშობლო, თქვენი სულის ტურფა ასული“.

ღიმილი გამკრავს, — წამოვდგები გახარებული, —
ბაღს მივაძახებ: „შენში მეც ვარ აყვავებული!“
ააკსეთ სული ვარსკვლავებო, გამთბეთ გული,
გადმომაფრქვიეთ ცის ღიმილი შუქდაბინდული.

გავსცქერ გარემოს, იფერფლება უკუნი ღამის,
აქ ყვავილების სუნთქვაც მარხევს — ვეცემი ლამის.
ასეთი მჭირე სანუკვარი ქვეყნად სად არი? —
ბაღის შრიალი მეორდება ღელვის სადარი!...

ᲙᲐᲚᲔ ᲑᲝᲒᲝᲮᲘᲫᲔ

ᲰᲘᲛᲜᲘ ᲡᲘᲧᲕᲐᲠᲣᲚᲘᲡᲐ

მახსოვს ეზო მოცისკროვნე, ზღვის პირი და ბაღნარი,
ჩემს გაზაფხულ—სიყრმის დღეებს მინათებდი ნარნარი!
მახსოვს ნათელ თვალთა ცქერა, ვით ვარსკვლავთა ციმციმი,
ლერწმის დარი ტანის რხევა და ზმიური სიცილი!
— ბაგეების ნაზი თრთოლვა, სამაისო ვარდობა,
ის პირველი ტრფობის ალი, გულალალი დანდობა!
ის გზები და ბილიკები დაყურსული ბალნარით,
თვალწარმტაცი მწვერვალები შემოსილნი ჭალარით!
ნეტავ ახლა, სად ხარ კარგო, ნუთუ ყველა დატოვე,
გულის სწორი დაივიწყე, სული განაძარტოვე?!
მოდი ერთხელ, როგორც ელვა ვიგრძნოთ კვლავ ის ალერსი,
მოვიგონოთ სიყვარული—გახცდა უმხურვალესი!
მოვიგონოთ ლაყვარდებში ვარსკვლავების იერი,
მოვიგონოთ გულისძგერა, ზღვის ღელვაზე ძლიერი!
— ის გიჟური გატაცება—სიყვარულის ღირსება,
ის უბადლო თანაგრძნობა—დღეთა გამაისება!
ნურას მეტყვი, თუ მიხილო შემოსილი ჭალარით,
იმ იდუმალ ღამის მოწმე გვიცნობს ჩვენი ბაღნარი!
მარად მწვანე, ფერუცვლელი ტყე და კლდეთა ჩანჩქერი,
გვიცნობს ზღვათა სანაპირო ყვავილებით ნაფერი!
გვნახავს ტყეში ფრინველთ გუნდი, მთაში ირძის ნავარდი,
ხამბახები, გვირილები, ყვავილები და ვარდი!
მაგ იმ განცდის სადღეგრძელოთ ვიგრძნოთ კვლავ ერთმანეთი,
ვნახოთ ჩვენი გაზაფხული—შემოსილი მწვანეთი!
ვიგრძნოთ მზეში ანთებული მხარე ზურმუხტმთიანი,
ვიგრძნოთ ტყეთა სურნელება და ლურჯთვალა იანი!
გულს ალერსით გვინათებდეს მსგავსად მზის და მთვარისა,
სიყრმის დარი გარიჟრაჟი—საოცნებო მხარისა!..

ᲐᲛᲔᲠᲘᲙᲘᲡ ᲓᲘᲓᲒᲠᲐᲯᲣᲠᲘᲡ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐ

გორკის სახელობის მსოფლიო ლიტერატურის ინსტიტუტმა დასაბეჭდად მიამზადა „ამერიკული ლიტერატურული ისტორიის“ პირველი ტომი. წიგნი იწყება XVII საუკუნის ლიტერატურის ანალიზით და თავდება XIX საუკუნის შუა წლების ლიტერატურის, მიმოხილვით. წიგნის მთავარი თავები შეიცავენ ამერიკული განმანათლებლების (ფრანკლინი, ჯეფერსონი და სხვ.), ადრინდელი ამერიკული რომანტიზმის (ვაშინგტონ ირვინგი, კუპერი), მომწიფებული რომანტიზმის (ედგარ პო, გოტორნი, მელვილი) მიმოხილვას. ამავე ტომში წარმოდგენილია ავრეთვე 40-იანი წლების პუბლიცისტების და კრიტიკოსების (ემერსონი, ტორო და სხვ.) და იმ მწერლების შემოქმედების მიმოხილვა, რომლებიც დაკავშირებული არიან მონოპოლიასთან (უიტერი, ბიჩერ სტოუ). წიგნს წამძღვარებული აქვს თავი, რომელიც ეხება ამერიკული კულტურის განვითარების დამახასიათებელ მხარეებს.

წიგნის ავტორები არიან ა. ელისტრატოვა, ტ. სილმანი და ა. სტარცევი.

ᲛᲝᲗᲮᲠᲝᲑᲐ ᲝᲛᲒᲐᲓᲐᲮᲐᲮᲓᲘᲚᲖᲔ

ამის შემთხვევები, როცა ფრონტიდან მებრძოლი ფიზიკურად დაშავებული, გარეგნულად სახეშეცვლილი ბრუნდება. დასახიჩრებული ომგადახდილის დაბრუნების თემას რამდენიმე მწერალი უკვე გამოეხმაურა. ეს საკითხი აღძრეს თავიანთ ნაწარმოებებში ა. ტოლსტოიმ („რუსული ხასიათი“), ვ. ვასილევსკაიამ („სიყვარული“) და კ. ტრენიოვმა („ოჯახში“). მათ სხვადასხვანაირად გააშუქეს ეს თემა.

ხსენებულ ნაწარმოებთა გმირი ქალები — ტოლსტოის კატია, ტრენიოვის ნასტია ეღრმესი სიყვარულით ხვდებიან სამშობლოს წინაშე ვალმოხდილ მებრძოლებს. ისინი საბჭოთა ქალის ტიპიურ სახეებს წარმოგვიდგენენ და სწორედ ამიტომ გასაგებია, რომ მათ არ აფრთხობთ, არ აშინებთ მახლობელი ადამიანის ფიზიკური დაშავება, გარეგნული სახეცვლილება. ისინი, პატრიოტი საბჭოთა ქალები, პირველ რიგში აფასებენ და პატივსა სცემენ საბჭოთა ადამიანის, საბჭოთა მებრძოლის დიად, ულამაზეს და კეთილშობილურ სულს. ისინი ქმრის ან საქმაროს ერთგულნი რჩებიან ბოლომდე. კატია მოეხვევა ალექსის, გაუხსნიდ ოკერდს და თავდავიწყებით ჰკოცნის, მას მხოლოდ პირველ წუთში უმძიმს თუ ეჭირა უმზიროს მის დამახინჯებულ სახეს. ასეთივეა ნასტიას და ეგორის ურთიერთობა.

ქართულ მწერლობაში ამ თემას პირველად ბორის ჩხეიძე შეეხო თავის „ომგადახდილში“. მწერალი ამ თავის საინტერესო მოთხრობაში შეეცადა ეჩვენებინა ღრმა ფსიქოლოგიური განცდანი არა მარტო ომიდან დაბრუნებული ებრძოლისა, არამედ მისი ცოლის, ციცინოსიც. ეს ორი სახე მოთხრობაში მკაფიო, ნათელი საღებავებით არიან გამოხატულნი. ისინი ნამდვილად ცოცხალი ადამიანები არიან. ებრალო, სადა, გულმართალი ადამიანები. მწერალი გვიხატავს ომგადახდილ ნიკას, დაწვრილებით მოგვითხრობს თუ როგორ შესცვალეს მისი გარეგნობა მძიმე ჭრილობებმა: „ამ დასახიჩრებულის მახლობლად — სწერს იგი თავისი მთავარი გმირის შესახებ, — გამვლელნი შეკრთომით უჩქარებდნენ ნაბიჯს. ბევრის მნახველმა შემხვედრმა ქალმაც კი შეკიცვლებით დაიხია უკან“.

რატომ ხდება ეს? ნიკა ჩვეულებრივი მსუბუქად დაჭრილი კი არაა, სრულიად სახეშეცვლილია, მას ვეღარავინ ვეღარ სცნობს, ის საშინელი სანახავია. ნიკა მუხლიაშვილი ყოველივე ამას კარგად ამჩნევს. და ამის გამო მის არსებაში იწყება საშინელი ბრძოლა. აი, მატარებელში ის თავის სოფლელებს, თავის მეზობლებსა ხვდება, ის ხედავს ადამიანებს, რომლებთანაც ერთად აღიზარდა, მათთან ერთად ლხინობდა ოდესღაც; ახლა ნიკა მათ გვერდით ზის, და ეს ადრინდელი ტკბილი მეზობლები ნიკას ვეღარ სცნობენ. ნიკა გაიფიქრებს: შორიდან მოვლილი კითხვებით გამოვებაასები, მერე ჩემი ბრძოლის, ჭრილობების და ჰოსპიტლებში წოლის ამბებს მოუყვები, ეზაც დაილევა და უცად გამოუტყდები, რომ მეც ისეთი სისხლხორცი ვარ, მათი მეზობელი და მეც ნაცარგორაში მიდიოვარო. ნიკამ იცის, რომ „ომი ადამიანისათვის ისეთივე რამ არია, რაც ვეზახისათვის სეტყვა. დაჭკრავს, დააყრევინებს ყლორტებს“.

აქ ავტორი ბუნებრივად მისდევს გმირის შინაგან განცდათა მდინარებას.

ნიკამ უეცრად გადასწყვიტა თავისი სახელი დაუმალოს მეზობლებს. როცა ილა ეკითხება ნიკას — „შენ კი სადაველი ხარო“, დასახიჩრებულს ენა უვარდება. „ბასუხის გაცემა უჭირს. უთხრას, გაუტყდეს სადაურიც არის? მერე და რა ფასი აქვს ამ თქმასა? იქნებ არც კი დაუჯერონ, რომ ის ნიკაა, იქნებ არცა ღირს იმ ნაცარგორაში გამოჩენა ამ სახით. რახან ასეა, რომ ვერ სცნობენ, და ხელა-სოდეს ნუ იცნობენ, ასე ადრობენ, ეკასაბეს. ალბათ, ალბათ, ბანა ნიკა ტანჯვას ვერ აიტანს?! მაგ. გადაწყვეტილება ძიღებული. ნიკა ბუხარაშვილი ამ ბეჭედ ... ულის სხვა ვინმეა ... ულის შვილი“.

ცხადია, ...

ს. ბერსამია

პირველი ქართველი მსახიობი რუსულ სცენაზე

(სილა ზანდუკელის გარდაცვალებიდან 125 წლისთავის გამო)

სილა ნიკოლოზის-ძე ზანდუკელი-სანდუნოვი პირველი ქართველი მსახიობია, რომელმაც საუკუნეზე ასპარეზად რუსული სცენა აირჩია და თავისი არტისტული შემოქმედებით რუსული სათეატრო ხელოვნების განვითარებაში თვალსაჩინო როლი შეასრულა.

სილა ზანდუკელი დაიბადა ქ. მოსკოვში 1756 წელს. მისი მამა—მოსე ზანდუკელი ირიცხებოდა მეფე ვახტანგ მეექვსის ამალაში, როცა ის გადასახლდა რუსეთში 1724 წელს. მოსე ამის შემდეგ სამშობლოში არ დაბრუნებულა.

სილა ზანდუკელი ბავშვობიდანვე დიდ ნიჭს ამჟღავნებდა, უყვარდა მეცადინეობა და ბევრსაც კითხულობდა. სცენაზე მუშაობის სურვილი მას ყმაწვილობაში აღეძრა. მისმა მეგობარმა, ვინმე იუდინმა ის ერთხელ თეატრში წაიყვანა, სადაც უჩვენებდნენ კომედია „მემკვიდრეს“. პიესაში გამოყვანილი იყო, სხვათაშორის, ცბიერი და ცუღლუტი მსახიობი. ამ როლის ამსრულებელი სილას ძლიერ მოეწონა და ხმამაღლა წამოიძახა: „დიაღ, მე თვითონ მაგაზე უარესად არ შევასრულებდი ამ როლსო“. ამ დღიდან იწყება მისი თავდავიწყებული გატაცება თეატრით. რამდენიმე ხნის შემდეგ გამოვიდა კიდეც მოსკოვის თეატრის სცენაზე პიესა „ახირებულნი“, როლი კარგად შეასრულა და ამან გადაწყვიტა მისი მსახიობობის ბედიც.

ახალგაზრდა მსახიობი მთელი თავისი ენერგიით ჩაება შემოქმედებით მუშაობაში და ჩქარა დაწინაურდა. მისი ამბლუა იყო კომიკური როლები, რომლებსაც განსაკუთრებული არტისტული გაქანებით ასრულებდა.

1785 წელს მან უკვე პეტერბურგის საიმპერატორო თეატრში დაიწყო მუშაობა. აქ სილა ნიკოლოზის-ძის მოუხდა მეტოქეობის გაწევა ისეთ დიდ მსახიობთან, როგორიც იყო შუმსკი. სილა ზანდუკელმა პეტერბურგის საზოგადოება ერთბაშად მოხიბლა და გადაიქცა მის სათაყვანებელ მსახიობად.

1791 წელს სილა ზანდუკელმა ცოლად შეირთო შემდეგში კარგად ცნობილი მსახიობი ქალი ლიზეტა ფეოდოროვა-ურანოვა, რომელიც ძლიერ მოსწონდა ეკატერინე II დროინდელ ვიცეკანცლერს გრაფ ბეზბოროდკოს, რომანიულ ნიადაგზე ზანდუკელ-სანდუნოვსა და ბეზბოროდკოს შორის დიდი უსიამოვნება ჩამოვარდა, რის გამოც სილა ზანდუკელი თავის ცოლით იძულებული იყო მოსკოვში გადასულიყო. ეს მოხდა 1794 წელს. ბეზბოროდკომ აქაც არ მოუსვენა, მის წინააღმდეგ ამაოდ ერა თეატრის ადმინისტრაცია და მდგომარეობა ისე გამწვავდა, რომ 1810 წელს მან

კომიკური როლები იყო, გამოდიოდა ოპერებშიც, მაგრამ ის შესანიშნავი იყო, როგორც სადრამო მსახიობიც. ბიოგრაფები აღნიშნავენ, რომ ასეთი როლებისათვის ამ მსახიობს ყველაფერი ხელს უწყობდა: გარეგნობა, ხმა, სხეულის მოქნილობა, გამჭრიახი გონება, კარგად იცოდა გრიმების გაკეთება და სხვ.

ზანდუკელ-სანდუნოვის არტისტული შემოქმედების შესახებ, მისი ბიოგრაფი სიროტინინი შემდეგს გადმოგვცემს:

„სანდუნოვის ტალანტში იყო რაღაც წარმტაცი თვისება. თამაშის დროს ისე იყო გატაცებული, ვერ ხედავდა თეატრის დარბაზს... ის სავსებით იკრებოდა როლის სიღრმეში, როგორც თეატრალური ენით იტყვიან, შედიოდა როლში, თამაშის დროს გარდაიქმნებოდა ამ

ორმოცი წელი ქართულ სცენაზე

ორმოცი წელი შესრულდა, რაც საქართველოს სს. რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი აბდრო მურუსიძე მუყაითად ემსახურება ქართულ სცენას.

ა. მურუსიძე დაიბადა 1884 წლის ნოემბერში, ქუთაისში. პირველდაწყებითი განათლება მიიღო ე. წ. პეტრიაშვილის სკოლაში, რომლის დამთავრების შემდეგ გადავიდა სამოქალაქო სასწავლებელში. ექვსი კლასის დამთავრების შემდეგ შევიდა პედაგოგიურ კურსებზე. რევოლუციურ მოძრაობაში მონაწილეობის მიღებისთვის მურუსიძე გარიცხეს უკანასკნელი კურსიდან.

ა. მურუსიძეს ბავშვობიდანვე იტაცებდა თეატრალური სანახაობა. შემდეგ, უფრო გვიან ახალგაზრდა მურუსიძეს საშუალება მიეცა ემუშავნა ქართული სცენის მაღალნიჭიერ რეჟისორ-მსახიობ ლადო მესხიშვილთან. პირველად იგი სეზონ—გამოვიდა 1904-1905 წ. თეატრალურ სეზონში.

ქუთაისის თეატრმა ლადო მესხიშვილის ხელმძღვანელობით გასტროლები მოაწყო ფოთში, ზესტაფონში, გორში, თბილისში, განჯაში და სხვაგან. ა. მურუსიძე ყველა ამ ქალაქში დიდი წარმატებით გამოდიოდა სცენაზე. განსაკუთრებით მაყურებლის დიდ სიმპატიას იმსახურებდა სპექტაკლი „კაი გრაკხი“

შემდეგ თეატრალურ სეზონებში ა. მურუსიძე კიდევ უფრო მომწიფდა და დაწინაურდა, როგორც მსახიობი. როცა ქუთაისის დასს შალვა დადიანი ჩაუდგა სათავეში, ა. მურუსიძემ წამყვანი როლების შესრულება იკისრა. მან ითასასუხისმგებლო როლები შეასრულა ამ დროს ისეთ პიესებში, როგორიცაა „სინათლე“, „ბრძოლის ველი“, „ბედის ტრიალი“, „მოლიპულ გზაზე“ და სხვ. 1909-1910 წლის სეზონში ქუთაისში ჩავიდა ვალერიან გუნია. ვ. გუნიამ მთელ რიგ პიესებში დიდი როლები მიანდო ა. მურუსიძეს; ეს იყო მსახიობის თეატრალური ნიჭის გაშლისა და სრული გამოვლინების პერიოდი. არ დარჩენილა საქართველოს არც ერთი დიდი თუ პატარა ქალაქი, რომლის სცენაზე ანდრო მურუსიძე არ გამოსულიყოს. ყველგან მას დიდი სიყვარულით ხვდებოდნენ. იმდროინდელი გაზეთების რეცენზენტები და მაყურებელი მაღალ შეფასებას აძლევდნენ ა. მურუსიძის თამაშს.

მაგრამ ა. მურუსიძის თეატრალური მოღვაწეობა მთლიანად დაკავშირებულია ქუთაისის თეატრთან.

ლადო მესხიშვილის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო თეატრში უკანასკნელი რვა წლის განმავლობაში ა. მურუსიძეს სერიოზული შემოქმედებითი მუშაობა ჩაატარა. ლ. მესხიშვილის თეატრალური სკოლის წარმომადგენლებმა ა. იმედაშვილმა, ი. ზარდალიშვილმა, ც. ამირაჯიბმა, ა. მურუსიძემ და სხვებმა განახლებულ თეატრში, რომელსაც რესპუბლიკის სახალხო არტისტი დიდო ანთაძე ხელმძღვანელობს, მოიტანეს სასცენო მეტყველების

სკეკეთესო ტრადიციები, როლის წარმოსახვის რეალისტური ხერხები, თამაშის მაღალი ოსტატობა.

ამ ორმოცი წლის მანძილზე ა. მურუსიძეს ბევრი როლი შეუსრულებია. ამ როლების განსახიერებაში მას ყოველთვის ახასიათებდა შინაგანი სითბო, სახის რეალისტური გამოკვეთა, ხასიათის ღრმა და დამაჯერებელი გახსნა.

მსახიობ ა. მურუსიძის განსაკუთრებით საყვარელი როლები იყო ლეონ ხიმშიაშვილი („სამშობლო“), გაიოზი, ოტია („და-ძმა“), მარკიდა, პეტრონი („ვიდრე ხვალ უფალო“), დათო, ანანია გლახა („ღალატი“), კახაბერი („უგვირგვინო მეფენი“), იაზონი („მედეა“), ლაერტი („ჰამლეტი“), ქასიო („ოტელო“), დავრიში („სინათლე“) და სხვ.

ლ. მესხიშვილის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო თეატრში ა. მურუსიძემ მაღალი მხატვრული ზომიერებითა და გემოვნებით განახორციელა ისეთი როლები, როგორიცაა ლევონი („გმირთა თაობა“), ხარიტონი („კოლმეურნის ქორწილება“), რაევსკი („ჰიდილი“), ამირანი („ირმის ხევი“) ანანია („ღალატი“), სვიმონ ლეონიძე („სამშობლო“) და მრავალი სხვ. ყველა ეს სახე ღრმად არის აღბეჭდილი მაყურებლის მეხსიერებაში.

ამჟამად ა. მურუსიძე კვლავ ახალგაზრდული გატაცებით მუშაობს ქუთაისის თეატრის სცენაზე.

ი. ლ.

ახალი პიესები

„ფიქრის გორა“

„ქვეყანაზე განთქმულია ქალის გული და ვაჟკაცის მარჯვენა... შოთაც ხომ ქალის გულმა გადაარჩინა!“

— მაგრამ მარჯვენა?

— შენი მარჯვენა მარცხენამ შეცვალა. მარცხენამ გაიმარჯვა!“

ამ სიტყვებით შთავრდება გიორგი შატბერაშვილის ახალი პიესა „ფიქრის გორა“, რომელსაც მოკლე ხანში მარჯანიშვილის სახ. თეატრი მიიღებ პრემიერად უჩვენებს მაყურებელს.

პიესის შინაარსი ასეთია:

ქალიშვილი თამარი საქმროს ოჯახში ელოდება სატრფოს დაბრუნებას. „მის წინაშე აღმართულია განსაცდელის და ფიქრის გორა“. გარშემო მყოფთ აშინებთ მწარე მოგონება საქართველოს წარსულიდან: „ვაჟი სამშობლოს დასაცავად მიდიოდა იარაღ-ასხმული, დედას ეტყოდა: დედი, ჩემის სახელით მაკანი ქალი დანიშნე და შინ მიიყვანე, მე უსათუოდ დავბრუნდებიო... ვაჟი სამშობლოს მტერს შეაკვდებოდა, ქალი უქმროდ ბერდებოდა სატრფოს ოჯახში“.

თამარს ბედი არ გასწირავს. შოთა ბრუნდება, მაგრამ იგი სულ სხვაა. ფრონტზე გატარებულმა წლებმა იგი შესცვალა, თმა გაუჭაღარავა, მარჯვენა წაართვა (შოთა მხატვარია), წაართვა სილამაზე.. სამაგიეროდ ეს ომის ცეცხლით დამწვარი და ერთის შეხედვით მახინჯი ვაჟკაცი ღირსია წმინდა სიყვარულისა, იგი ხელახლა იმორჩილებს თამარის წმინდა გულს...

„ვაჟი ხმლით ნაჩეხი სჯობსო“ — ამბობს ხალხი. თამარის გულიც ხალხის გრძნობის გამომხატველია. უსაზღვრო და უნაზესია მისი სიყვარული ხმლით ნაჩეხი, ნაჭრილობევი, დაქანცული ვაჟკაცისადმი.

ბრწყინვალე მომავალი, რომელსაც მხატვარს მარჯვენა ჰპირდებოდა, გაჭქრა, მაგრამ მარცხენამ უშველა მარჯვენას. მხატვარი მარცხენა ხელით ჰქმნის გამარჯვებული, აღდგენილი საბჭოთა ქალაქის პროექტს. ქალის გულმა და ვაჟკაცის მარცხენამ გაიმარჯვეს. ასეთია ამ ახალი დრამატიული ნაწარმოების ფინალი, რომელიც მკითხველის გულში ჩვენი დროის მრავალ კეთილშობილ განცდას აღვიძებს.

პიესა შეიცავს ოთხ მოქმედებას, მას სდგამს ხელოვნების დამსახ. მოღვაწე ვ. ყუშიტაშვილი, სპექტაკლს დეკორატიულად აფორმებს მხატ. ა. რაზმაძე.

მთავარ როლებს ასრულებენ: შ. ღამბაძიძე, ალ. გომელაური, პ. კობალიძე, გრ. კოსტავა, ა. ჟორჟოლიანი, შ. ჯაფარიძე, ლ. შატბერაშვილი, ი. მგელაძე, ნ. ბადრიძე, ზედგენიძე, მ. დავითაშვილი, თ. ჩარკვიანი, ჩხეიძე.

„დიდი ხელმწიფე“

რუსთაველის სახელობის თეატრი ამჟამად ამზადებს ვლ. სოლოვიოვის პიესას „დიდი ხელმწიფე“ (თარგმანი ს. შანშიაშვილისა). პიესას სდგამს აკ. ვასაძე, დეკორატიულად აფორმებს ს. ვორსალაძე, მუსიკას სწერს კომპ. ი. ტუსკია. მთავარ როლებს ასრულებენ: აკ. ხორავა (ივანე. მრისხანე), აკ. ვასაძე და მ. გეგეჭკორი (ვასილ შუისკი), გ. დავითაშვილი და გ. საღარაძე (ბორის გოდუნოვი), დ. მყავია (დიმიტრი შუისკი), ნ. ლაფაჩი და თ. თარხნიშვილი (მარია ნაგაია), ა. თოიძე (ირინე გოდუნოვისა), გ. გეგეჭკორი (ბატონიშვილი ივანე), ა. კობალაძე (ბატონიშვილი ფეოდორი), შ. აბესაძე (ბელსკი), თ. ტატიშვილი (ზახარინ-იუსუფი).

კომკავშირული ორშაბათობა

კომკავშირული ახალგაზრდობა საბჭოთა ლიტერატურის განუყრელი მეგობარია. წლების განმავლობაში საბჭოთა ახალგაზრდობა იყო არა მარტო მკითხველი ჩვენი მწერლების წიგნებისა; იგი იმავე დროს აძლევდა მწერლობას ახალ კადრებს. კომკავშირში აღიზარდნენ მთელი თაობები საბჭოთა ქართული მწერლობისა. ბუნებრივია, რომ ჩვენი ახალგაზრდა მკითხველებისა და საბჭოთა მწერლების მეგობრული შეხვედრანი ყოველთვის უდიდეს ინტერესს იწვევენ.

ასეთივე ინტერესი გამოიწვია ლიტერატურულმა ორშაბათობამ, რომელიც ამას წინად მოეწყო მწერალთა კავშირის კლუბში საქ. ალკკ თბილისის კომიტეტისა და მწერალთა კავშირის ხელმძღვანელობის თაოსნობით.

კლუბის დარბაზი სავსე იყო თბილისის კომკავშირული აქტივის წარმომადგენლებით, მწერლებით და მკითხველებით. საღამო გახსნა საქ. ალკკ თბილისის კომიტეტის მდივანმა ამხ. ალ. ფარულავამ. მან ილაპარაკა ლიტერატურული ორშაბათობის მნიშვნელობაზე და იმ სასურველ შედეგებზე, რაც უნდა მოჰყვეს ახალგაზრდა მკითხველების შეხვედრას მხატვრული სიტყვის ოსტატებთან.

მწერალმა ბესარიონ ჟღენტმა წაიკითხა მოხსენება თემაზე: „ქართული ლიტერატურა სამამულო ომის პერიოდში“. მომხსენებელმა ვრცლად დაახასიათა ის შემოქმედებითი მიღწევები, რომლებიც ქართულმა მწერლობამ მოიპოვა ომის პერიოდში. მოხსენება ინტერესით და გულდასმით იქნა მოსმენილი.

საღამოს მეორე განყოფილებაში ლექსების კითხვით გამოვიდნენ პოეტები: ს. ჩიქოვანი, ს. შანშიაშვილი, გრ. აბაშიძე, ა. ეული, რ. მარგიანი, ვ. გაბესკირია, გ. შატბერაშვილი და ა. თევზაძე. თავისი მოთხრობა „ომგადახდილი“ წაიკითხა ბელეტრისტმა ბორის ჩხეიძემ.

ბრიგოლ ჩიქოვანი

სიცოცხლის გზა*)

ბორცეს რომ მიუახლოვდნენ, წინ წითელარმიელი შემოეგებათ. დაღლილ-დაქანცული, ილაჯგაწყვეტილი ნაბიჯით მოდიოდა და რაც უფრო ახლოვდებოდა, ნაბიჯს ანელებდა. ქერათმიანი თავი მაღლა აეწია და მომავალთა მხრებს იქით იცქირებოდა, იმათ უკან ვიღაცას ეძებდა.

წითელარმიელი სამიოდე ნაბიჯის მოშორებით შედგა. მკვდრეთით ამდგარს გავდა, თოფისწამლის ცეცხლით შეტრუსული ტანისამოსი ტყვიას დაეცხრილა, მუხლის თავები და ხალათის მკერდი სულ მთლად შემოფლეთოდა. სახე და თმებიც შეეტრუსა ცეცხლს, ოფლმა არეული ჭუჭყი დაწვეთებულ და შუბლზე სისხლშემხმარ განაკაწრებს უფარავდა. უძილობისაგან დასიებული თვალები ისე გაღიზიანებოდა, რომ ტკივილისაგან ხან თითქმის მთლად მიჭუტავდა, ხან ძალზე ახელდა.

თვის პირველი დღეები იდგა და მთვარე ადრე ამოდიოდა. ახლა ის შუაზე ეკიდა ცას გუმბათს, ამიტომ წითელარმიელის წინ ჩამაკალი მებრძოლები გარკვევით ხედავდნენ მის სახეს. ისინი ერთგვარი რიდით შეავლებდნენ თვალს ჩავლილას და სამხედრო სალამს კი არ აალეკვდნენ წესისამებრ, ზოგი მწარე ტკივილით გაუღიმებდა, ზოგი სინანულით, ზოგი დარცხვენით. დარცხვენით იმიტომ, რომ ისინი არ იყვნენ მონაწილე იმისი, რაც მას გადახდა.

— ეი ქართველები ხართ, ბიჭებო? — შეესძახა წითელარმიელმა როგორც კი ჯოტოს და ჯანსუღს შეაკდა თვალი. წუთით სახე გაუნათლდა, ისე მოეგება მოსულთ, როგორც ბავშვი, დიდი ხნის უნახავ მშობლებს.

— მა ვინა ვართ? — არ დააყოვნა პასუხი ჯანსუღმა და უნებლიეთ მის წინ შედგა. შედგნენ ჯოტო და ილარიც.

— მარტო თქვენა ხართ ქართველები?

— მოელი დივიზია მოდის ქართული:—ჩაბობა კვლავ ჯანსუღმა.

— ქართული დივიზია, ეს ხომ მთელი არმია, — თქვა წითელარმიელმა მეოცნებე ადამიანის კილოთი. — მიცნობდეთ, ფედია ვარ, კირილოვი.

— მე ჯანსუღი მქვია. — შეაგება სიტყვა ჯანსუღმა, ის გაოცებით შეჰყურებდა რაინდს, დიახ რაინდს, ეუბნებოდა ჯანსუღი თავის თავს; თვალს არ აშორებდა ახლად გაცნობილს. მოძრაობაში აუჩქარებელი, სიტყვაშიც თავდაჭერილი, ისე იყო აღტაცებული და აღელვებული ფედია, რომ უცებ არ მოშორებოდა მათ, გადაეხვევოდა და აკოცებდა უთუოდ.

— თქვენ აქ დაიცადეთ. — წამოიძახა ფედიამ და ლეიტენანტ შუმილოს გამოუდგა. თქმოზე მოგდებული ხმლის ბოლო ბუჩქებს ედებოდა და წვიგებზე აწყდებოდა.

ფედია მიუახლოვდა თუ არა შუმილოს, ისეკოტყად და მოსხლეტით მიესალმა, თითქოა არც დაღლილი ყოფილიყოს, არც ხელი ქონდეს დაჭრილი. გვერდზე გაჰყვა, აჩქარებით ელაპარაკებოდა, სალმისათვის აწეული ხელს ჩამოღება დაავიწყდა. მისი ხმა არ ესმოდათ არც ჯოტოს, არც ჯანსუღს და ილარის, მაგრამ სამივენი თვალს ვერ აშორებდნენ მაინც, როცა შემობრუნდა და მათკენ გამოიქცა, მაშინ-ღა ჩამოუშვა ხელი.

სრულიად გამოცვლილი სახით დაბრუნდა, ტანი როგორღაც მომართული ეჭირა. ანთებისაგან გაკვარვარებული თვალები ულიმოდნენ!

— მეც თქვენთან ვრჩები. — სთქვა აღელვებით და ბორცვისაკენ შებრუნდა, ერთხანს დაფიქრებით იდგა.

— ორი დღე-ღამე იცავდა ცოტნე ჩიჩუა ამ ბორცვს. — დაიწყო უბრალოთ, ჩუმი, მკერდის ხმით. — სულ უკან ვიხევდით აქამდე. კავალერისტები ვებრძოდით ტასკებს. ძალიან გაგვიჭირდა, ამ უბანზე ათნი დავრჩით. ჩვენს ათეულს ქართველი ცოტნე ჩიჩუა მეთაურობდა. ოო, რა ყმაწვილი იყო, სულში ჩაიძვრენდი. ახლა ის იმ ბორცვის თავზე ასვენია. — შეჩერდა, სახეზე მწარე ღიმილმა გადაურბინა. რაღას უყურებთ, წადიდეთ. — პირველი ძაღირა ბორცვისაკენ: — ჩვენ დავიფიცეთ იმ ადგილიდან, სადაც ცოტნე ასვენია. არ გადმოვაბიჯებითო მტერს და საზღვარიც აქ დავიდეთ. დაფიცულთაგან მელი დავრჩი.—შედგა:— გესმით?

ბორცვის გადაღმა ტანკების ყრუ ხრიალი ისმოდა.

— ახალი იერიშისათვის ემზადებიან, ჯავშანსატანკო ნაწილების გადაჯგუფებას აწყობენ. დღის განმავლობაში ათი იერიში მოვიგერიეთ. თქვენ ჯერ არ იცით, რას ნიშნავს ტანკების იერიში. — გამშრალ ტუჩებზე ენა მოისვა: — წყალი გექნებათ ვისმე?

ჯანსუღმა მათარაზე გაიღო ხელი, შეეშინდა სხვამ არ დამასწროსო, პირთან მიუტანა. ხარბად დაეწაფა ფედია მათარას, ნიკაპზე და მკერდზე ექცეოდა წყალი, უკანასკნელი ყლუპი სასულეში გადასცდა.

— უნდა გენახათ იმ მებრძოლების სახე,— განაგრძო ხველებით.—როცა ისინი ცოტნეა ნეშტის წინ ფიცს სდებდნენ. ძნელი საქმეა ამ ფიცის გამართლება. პირველად გაგიჭირდებათ, მაგრამ შემდეგ...—აღმართს აჰყვა, ჯანსუღი მარჯვნივ მისდევდა, თავმოხდილი მათარა ისევ ხელში ეჭირა.—მე სხვებზე მეტად გამიჭირდა. მოგვიყვანეს თუ არა იერიშზე გადავედით. ჩასაფრებული მტერი სეტყვასავით გვიშენდა. ერთბაშად წავხდი. მახსოვს, როგორ შემოვბრუნდი, წინ ამხანაგების სახე შემომეფეთა, შემრცხვა, ახლაც რომ მოვიგონებ, ალმური მეკიდება მთელ ტანზე. ისევ შემოვბრუნდი უცებ, მომყევით მეთქი, ბიჭებო, შეეძახე მათ. არა, მე არ შემიძახნია, ვიღაც ჩამივიდა სულში, ჩემზე უფრო ძლიერი, გაჰედავი და ის ვიღაც ახლაც შიგ მიზია. თქვენც პირობას გაძლევთ, თუ ასეთი არ გყავთ იქ, სულს რომ ეძახიან, ის თავისით მოვა, როგორც კი შეიგრძნობთ პირველ შიშს, შიშს კი არა, რაღაც სხვა ქვია ამ გრძნობას.

ჯოტოს შეხედა, შუბლზე მოისვა ხელი.

— ბევრს ვუბედობ, ბიჭებო, მთელი დღეა არ მილაპარაკია. ძნელია არ ილაპარაკო იმაზე, რაც მე გადამხდა. წუხელ სულ ორი საათი გვეძინა მე და ცოტნეს, რომ გაძეღვიძა, ცოტნე წამომჯდარი დამხვდა. დღეს მომკლავენო, მითხრა. ნაღვლიანი თვალებით ისე შემომხედა, თითქოს ჩემზე ყოფილიყოს დამოკიდებული მისი სიკვდილ-სიცოცხლე და შველას მთხოვსო. თუმცა სიზმრის არაფერი მწამს, მაგრამ ისე შემაკრთო მისმა გადმოცემულმა სახემ, რომ ვერაფრით ვანუგეშე. თურმე ცოლი ენახა სიზმარში, სახლში ვიყავიო. ციცინოს, ეს მისი ცოლის სახელია, ახალი კაბა ეცვაო ვითომ. ბავშვსაც ახალს აცმევდაო, ის ტიროდა, არ იკარებდაო ტანისამოსს. რა საერთო აქვს ამ სიზმარს სიკვდილთან? თქვენ იტყვით, არაფერიო. მეც ასე ვფიქრობდი, მაგრამ ცოტნე? ხშირად ბრძოლაში გასვლის წინ ამოიღებდა ცოლის სურათს, რამდენიმე წუთი ელაპარაკებოდა უსმოთ, გუშინ დილით უფრო მეტ ხანს ესაუბრა. ნახავმდისო ციცინო, მშვიდობით კი არა ნახვამდისო. შენ ცოლიანი ხარ, ძმობილო?—ჰკითხა ჯანსუღს, რომელიც სხვებზე უფრო ახლო მოყვებოდა და რომლის სახეზე სხვებზე მეტი მწუხარება შეიცნო.

— ოთხი ბავშვი მყავს, ოთხივე ბიჭი.—ჩაეარდნილი ხმით უპასუხა ჯანსუღმა.

— წერილი მისწერეთ ციცინოს, მთხოვდა მომაკვდავი, მე სურვილი ამოუღე, ჯარცხეინა ძეძეს ქვევით იყო დაჭრილი, სურათი სისხლს გაეკეღენთა. ხომ ახდა ჩემი სიზმარი; სხვაფერი კაბა აცვიაო ახლა ციცინოს.

ბორცეს რომ მიუახლოვდნენ, ჯანსუღმა შეიცადა. როცა სხვები დაწინაურდნენ, სახეზე მკლავი ჩამოისვა; ხომ არ დამინახესო, შეხედა წინ მიმავალთ და უკან გაჰყვა მათ.

— ქართველი ბიჭები მოგიყვანე ცოტნე!— თქვა ბორცვის თავზე ასულმა ფედიამ და ატირდა. მან რამდენიმე საათი გაატარა მარტოდ-მარტო მკვდართან და არ უტირია. არ უტირია მაშინაც, როცა ციცინოს სურათისაკენ მიშტერებულ თვალებს უხუჭავდა; და ახლა, როცა ნახევარმა ღამემ გაიარა ცოტნეს სიკვდილის შემდეგ, ასეთი გულჩვილობა ამ ახალგაცნობილ ხალხთან, უხერხულად ეჩვენა, მაგრამ როცა მათ შეხედა, უცნაურმა სუსხმა დაუარა მთელ ტანში და შეაკრთოლა.

სამ ვაჟკაცს მუხლი მოეყარა ცოტნეს თავთან. თავდახრილნი, უხმოდ დასტიროდნენ უცნობ ქართველს.

მერე სათითაოდ წამოდგნენ, მუხლის თავები შეიწმინდეს; წარბებს ქვევიდან უყურებდნენ ერთმანეთს, რაღაცას აპირებდნენ და ერთმანეთს უცდიდნენ.

ჯანსუღი გაჰიყო ამხანაგებს, კირილოვთან მივიდა, უსიტყვოდ გადაეხვია და აკოცა. ამ კოცნამ, მოხვევამ იგივე ერუანტელი მოჰგვარეს კირილოვს. ეს რწმენის ერუანტელი იყო, იმის რწმენის, რომ სამმა მებრძოლმა გნომეორეს იგივე ფიცი, რომელიც მეთაურის ნეშტთან დადეს მისმა მებრძოლებმა და რომელნიც იქვე ახლოს წვანან ცოტნესთან.

ცოტნე სანგრის ნაპირზე ესვენა. თავქვე დახვეული ფარაჯა ედო, ხელები მკერდზე ეწყო და მათ ქვევით სურათის ნაწილი მოსჩანდა, თითქოს გულზე მიეკრავსო სურათი და ხელები ამიტომ უწყვიაო ასე. მკერდზე. ხმალი არ შემოუხსნიათ, გვერდზე ედვა სისხლიანი და მისი ბოლო წვივებამდე ძლივს სწვდებოდა. მთვარის შუქი ანათებდა მის სახეს, გულკეთილსა და მშვიდს, თითქოს სიზმარში იყო მძინარი და კვლავ მეუღლეს ხედავდა ახალ კაბაში—სევდიანი ღიმილი შეჰყენოვდა ღაწვებზე და ტუჩის კუთხეებში.

ერთმანეთის მხარში ამომდგარნი და მუხლადაც მოხდილნი, ოთხივე ერთად დასცქეროდნენ ცოტნეს ნეშტს. ზურგში ქარი სცემდათ, აღმოსავლეთიდან ქროდა იგი, მრისხანეთ წიოდა მიწაზე, ცაზე მიმოფანტულ შავ ღრუბლებს დასდევდა გაფთრებული, ერთად უყრიდა თავს და დასავლეთისკენ მიერეკებოდა გრგვინვით.

* * *

ლეიტენანტმა შუმილომ როგორც კი ასეული გაანალაგა, ჯოტო და ბლისტინოვი გამოიძახა. როცა ჯოტო იქიდან დაბრუნდა, ფედია ცოტნეს გვერდით მიძინებული დახვდა. ჯანსუღი კი ძელმიწურის გვერდით საფლავს თხრიდა. ჯოტოს წასვლის შემდეგ ფედიას რომ ჩაეძინა, ის ერთხანს ჭირვეულად ტრიალებდა ცოტნეს გარშემო. მტერს ყოველ წუთში შეეძლო შეტევა განეახლებინა, ცოტნე კი დაუმარხავი იყო. „რას უყურებდა ჯანსუღი აქამდე, ხომ შეიძლება მტრის ჭურვმა ან ყუმბარამ შელახოს მისი ნეშტი“. ალალბედზე იქვე, ძელმიწურთან მესანგრის ბარი იპოვა. მოკლე ტარი ჰქონდა სათხრელს, სვანურ ბარს არ გავდა —სამკუთხედს და პირწეტიანს. ამით აბა რას გახდებოდა, მაგრამ საცდელად მაინც დაჰკრა მიწას. უზარმაზარი ბელტი აჰყვა ბარს, მიწა შავი იყო, მსუყე. და მძიმარი, ეამა მიწის სუნი, ხელში აიღო პურივით და გადატეხა ბელტი. მერე მთელ ძალღონით მიეძალა მიწას. თავდავიწყებით და რაღაც გამოუცნობი აზარტით მუშაობდა, არაფერს არჩევდა და გრძნობდა გარშემო ხმა გონებაზე, მისი გული ერთ სუფთელ ემორჩილებოდა — რაც შეიძლება სწრაფად და მეტი მიწა ამოეღო, ის თითქოს მიწასთან იყო გაერთიანებული, მასთან ერთად სუნთქავდა.

სვანებს ხომ ბარის და ნიჩაბის ხმარებაში ქვეყანაზე ტოლი არა ჰყავთ; გულდანების ბარს მთელი საქართველო თუ არა, დასავლეთი მაინც იცნობს. ჯანსუღი ორი წელიწადია არ შეხებია ამ იარაღს, მისი ოფლი არ დასცემია მიწას, არ უტემია მიწის ოხშივარი, არ უგრძვნია მისი გემო და ლაზათი.

ჯოტო რომ დაბრუნდა, ჯანსუღს ზეადატანი-ღა უჩანდა საფლავიდან. ჯოტო არ დაუნახავს, გამალებით მიიწევდა მიწის გულისაკენ. ფეხის ერთი დაკვრით ბარი ტარამდე ჩაყავდა მიწაში და უხომოდ დიდ ბელტებს გულმოდგინედ ალაგებდა ერთმანეთზე.

ჯოტო გაკვირვებით შეჰყურებდა, გული აუჩუყდა, შეენანა მეგობარი, მაგრამ სანუგეშო ვერაფერი უთხრა, არც მოხსენებია შეეძლო. იმის გაფიქრებამ, რომ თითონაც მოხმარებოდა სამარის გათხრაში, ერუანტელი მოგვარა, უხმოდ ჩაჯდა იქვე და გაილურსა.

განთიადზე რძისფერი ნისლი მოეედო მიდამოს; ნისლი საფლავსაც დაფენოდა. ჯანსუღი არ სჩანდა, ჯოტოს წინ საფლავიდან ამოღებული მიწა ეყარა ორი ადლის კიბაღლეზე. ჯანსუღი უკანასკნელ ნიჩაბ მიწას ისროდა საფლავის ფსკერიდან: მიწა ცოტნეს ფეხებზეც ცვივოდა. აღარ სჩანდა მისი კრიალა დეზებიანი, სისხლით გასვრილი ჩექმები, არც სისხლიანი ხმლის ბოლო სჩანდა.

მიწა ფედიასაც დაჰყოროდა და მუხლებამდე დაეფარა მისი ფეხები. ალიონის სიცივისაგან მოკრუნჩხულიყო.

ჯოტოს ძიკი მოაგონა ამ სურათმა. მთად გასულ ჯოგში მამის სანახავად რომ ავიდოდა, ღამე მამის გვერდით გარეთ ეძინა ნამბადზე თითონაც ასე მოიკრუნჩხებოდა და ასე მიეკვრებოდა მამის თბილ ტანს.

ფიქრში წასული იმდენად გაიტაცა მოჩვენებამ, რომ უცებ მოიბუზა და ოცნებით წარმოდგენილ მამისაკენ მიიწია, მაგრამ მამა ძლიერ შორს იყო მისგან. მას კი ს

ახალი წიგნები

გიორგი ლეონიძე—ლექსები

1943 წელს პოეტი გიორგი ლეონიძე საქართველოს დელეგაციასთან ერთად გაემგზავრა ფრონტზე, მოქმედ არმიაში. პოეტი ახლოს გაეცნო სახელგანთქმულ ქართველ მეომრებს, რომელთაც მოძმე ხალხთა შვილებთან ერთად დალეწეს „ცისფერი ხაზის“ სიმაგრეები და გაანადგურეს მტრის შემოსეული ურდოები. ფრონტზე ყოფნის დროს პოეტმა ტამანის ნახევარკუნძულზე ინახულა უცნობი ქართველი მეომრის საფლავი. ამ შთაბეჭდილებათა შედეგად გირლიანაიაში დაწერა ლექსი — „არ დაიდარდო დედაო.“

„ლიმილის ბიჭი! ვიყავი,
ბეჭზე არწივი მეხატა,
ცხრამეტი წლისა შეკვსრულდი
ოცი! არ ვადამეხადა.
სამშობლოს დროშა მეჭირა,
მტერს ვეცემოდი მეხადა!
ფისაც უნდოდა ქართველი
რომ გამხდარიყო ხიზანი,
დავკარი, ვიყავ მართალი,
ჭითი ჩემი ტყვიის მიზანი...
არ დაიდარდო, დედაო,
რაც მე სიკვდილით გაწყინე,
მე! შენი ძუძუს ნათელი
საქვეყნოდ გამოვაბრწყინე!
მე გაგიხუნე ლეჩაქი,
მაგრამ დაგხურე შუქური,
სამშობლოსათვის დავთხიე
სისხლცვარი სიკაბაკური“.

ლექსების ციკლი, რომელიც დასწერა პოეტმა ამავე მოგზაურობის დროს („შინ მოუსვლელო სადა ხარ“, „ქართველ მეომრებს“ — ლექსად დაწერილი სიტყვა, წარმოთქმული საქართველოს დელეგაციის სახელით, მოქმედ არმიაში, ანაპის 414 მსროლელი დივიზიის ნაწილებში, 1943 წლის 7 და 8 ნოემბერს) შეტანილია პოეტის ახალი ლექსების წიგნში, რომელიც ამ დღეებში გამოსცა გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალმა“.

წიგნი იხსნება ლექსით „ამხანაგ სტალინს, ბელადს და მთავარსარდალს“. აქვე მოთავსებულია „რას ამბობენ მტკვარი და არაგვი მცხეთაში“. „ბელადის კერა“, „აიმართენით ვაჟკაცნო“, „ქართველ ქალს“, „სამშობლოს გმირებს“, „ლენინის ქალაქს“, „გორის ციხე“, „შინ მოსულისა“, „ქეთევან დედოფლის წიგნი“ და სხვ.

წიგნი თავდება პატარა პოემით „ბარათაშვილი“, რომელშიაც პოეტი აგვიწერს 1845 წლის 9 ოქტომბერს ღამეს — ბარათაშვილის სიკვდილის ღამეს.

წიგნის რედაქტორია ს. ჭილაია. წიგნი შეიცავს 94 გვერდს და ღირს 16 მან.

ესპანეთ—იგავები

ჩვენს სიძველეთსაცავებში აქამდე გამოუცემლად ეწყო რამდენიმე ხელთნაწერი წიგნი, რომლებიც ესპანეთ სახელთან დაკავშირებულ იგავების გარდა თვით ესპანეთ ცხოვრების აღწერილობასაც შეიცავენ.

გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალმა“ ს. ორბელიანიშვილის რედაქციით, წინასიტყვაობით, შენიშვნებით და ლექსიკონით გამოსცა ესპანეთ რჩეული იგავები, რომლებიც დაცულია ჩვენამდე მოლწეულ ხელთნაწერებში და რომლებსაც ჩვენი წინაპრები, საფიქრებელია, ეცნობოდნენ ძველ ბერძნებთან კულტურული ურთიერთობის დამყარების დღიდან.

ნახევრად ლეგენდარული ბერძენი პოეტი ესოპე, რომელსაც მიეწერება ამ წიგნში დაბეჭდილი იგავები, ძველი ბერძნული გადმოცემის თანახმად, ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა მე-6 საუკუნეში ჩვენს წელთაღრიცხვამდე (დაახლოვებით 620-560 წლებში).

როგორც წინასიტყვაობის ავტორი შენიშნავს, ესპეს გავლენა ქართულ ლიტერატურაზე — ცალკე კვლევის საგანს შეადგენს, კერძოდ ფრიად საინტერესო პრობლემად იჭრება ესპეს გავლენის საკითხი სულხან-საბა ორბელიანის შემოქმედებაზე.

საინტერესოა, რომ ილია ჭავჭავაძე ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროს (1858 წ.) როდესაც სამშობლოს სიყვარულმა ქართველ ახალგაზრდობას „გულში ძმობა ჩაუყენა“, ესპეს იგავის დამოწმებით მიმართავს და ამხნევებს თავის თანამოძმეებს:

„თუ ჩვენში ძმობა იქნება,
საქმე არსად წაგვიხდება,
აგერ თვით დიდი ეზოპი
(თავის ზღაპრით მემოწმება“.

ესოპეს იგავების გამოცემა ქართულ ენაზე სასიხარულო და მისასალმებელი მოვლენაა.

წიგნი გამოცემულია გეროლტი ქიქოძის რედაქტორობით.

წიგნი შეიცავს 96 გვერდს და ღირს 25 მან.

ანდრო ლომიძე—ახალი გრძნობა

„საბჭოთა მწერალმა“ გამოსცა ანდრო ლომიძის მოთხრობების კრებული: „ახალი გრძნობა“. წიგნში შედის შემდეგი მოთხრობები: „ახალი გრძნობა“, „მამა“, „თამარი“, „მონადირე“, „მირზა“, „ცეცხლფარეში“ და „სიცოცხლე“.

ხსენებული მოთხრობების თემატიკა ძირითადში აღებულია მეზღვაურთა ცხოვრებიდან, ავტორს ასახული აქვს ხვის პეიზაჟები და მეზღვაურთა სახეები.

წიგნი გამოვიდა ამხ. დ. ბენაშვილის რედაქტორობით; შეიცავს 64 გვერდს და ღირს 10 მან.

რა ხდება ბულგარეთის ლიტერატურაში

სსრკ საბჭოთა მწერლების კავშირის უცხოეთის კომისიამ სოფიიდან მიიღო გამოჩენილი ბულგარელი ანტიფაშისტი მწერლის ლიუდმილ სტოიანოვის წერილი, ის სწერს:

„ამ სამინელ წლებს არცერთი ჩვენგანისათვის უმტკივნეულად არ ჩაუვლია, ზოგი ანტიფაშისტი მწერალი გადაასახლეს, ზოგი საკონცენტრაციო ბანაკებსა და ციხეებში ჩაყარეს, სხვები პარტიზანებად გავიდნენ და მათ დრო არა ჰქონდათ ლიტერატურული მუშაობისათვის.

გათავისუფლების დღეს, ცხრა სექტემბერს ჩვენ ისევ შეგიკრიბენით და მძიმე პირობების მიუხედავად, ინტენსიური ლიტერატურული მუშაობა გავაჩაღეთ. გაზეთი „ლიტერატურული ფრონტი“, რომელმაც გამოსვლა იწყო ბულგარეთის განთავისუფლებისთანავე, ამჟამად აერთიანებს ყველა ანტიფაშისტ მწერალს. ყოველდღიური გაზეთები ბეჭდავენ ბულგარელი და საბჭოთა ავტორების ლექსებსა და მოთხრობებს. ამჟამად ჩვენში, ილია ერენბურგს გარდა, განსაკუთრებით პოპულარულია კ. სიმონოვი.

რა გააკეთა ბულგარულმა მწერლობამ, უკანასკნელ, ყველაზე ძნიმე წლებში?

ჩვენი ლიტერატურული ცხოვრების ერთ-ერთ თვალსაჩინო მოვლენას წარმოადგენს პუშკინის თხუზულებათა გამოცემა 10 ტომად და ლერმონტოვისა—5 ტომად. ლერმონტოვი მთლიანად ჩემს მიერ არის თარგმნილი, ხოლო პუშკინი კი ჩემი რედაქციით არის გამოცემული. სოფიის ახლო, სოფლად, პატარა სახლში, პოლიციის მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ, თათქმის შინაურ პატიმრობაში ვცხოვრობდით მე და ჩემი ცოლი; ამ ხანში საშუალება მომეცა დავამთავრებინა ლერმონტოვის თარგმნა და პუშკინის ნაწარმოებთა რედაქცია, ალბათ მალე ეს წიგნები მეორეთ გამოიცემა.

1943 წელს მე ვთარგმნე ლევ ტოლსტოის „აღდგომა“, რომელიც უკვე გამოქვეყნდა. გარდა ამისა დავამთავრე რომანი „ზორიანანე“ (განთიადი) და ეხლა ვწერ ბიოგრაფიულ მოთხრობას „რიგორო ვიქეც ოცდაორი წლის ვაჟკაცად“. ტოდორ პავლოვმა დაამთავრა ერცელი კრიტიკულ-ლიტერატურული გამოკვლევა ივანე ვაზოვზე და აგრეთვე სხვა ფილოსოფიური და პოლიტიკურ-საზოგადოებრივი შრომები.

კ. კულიავკოვმა გამოქვეყნა წიგნი შთაბეჭდილებისა საბჭოთა კავშირზე. მარია გრუბეშლი